

מִי דַעַת

גליון מס' 8

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת / מאת הרב ד. אוסטרופ שליט"א
הלכות אלו היו למראה עיניו של הגר"מ שטרנבוך שליט"א.

הערה: אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. ככל שאלה יש להיוועץ במורה הוראה.

כיצד אופן הקידוש על חלות?

כל בני הבית נוטלים ידיהם כדן נטילת ידיים לאכילת פת¹, ואח"כ יקח שתי חלות ויכסם במפה ויניח ידיו עליהם ויאמר "ויכול", אח"כ יגלה את החלות ויניח ידו עליהם ויברך ברכת "המוציא", ושוב יכסם במפה ויניח ידו עליהם ויאמר את נוסח ברכת הקידוש. ויבצע את החלה, ויאכל לכה"פ כזית² תוך כדי שיעור זמן של אכילת פרס³.

מה הוא חמר מדינה?

חמר מדינה הוא, משקה החשוב באותה מדינה. הגאון רבי משה פינשטיין זצ"ל כותב⁴ שהגדר בזה הוא כך, משקה ששותים אותו לצימאון, ואע"פ שהוא יהיה משקה חשוב כגון מיני משקאות מוגזים וכדו' שמביאים אותם באירועים, אי"ז נחשב כחמר מדינה, מפני ששותים אותם לצימאון, ומי שיכבדו אותו במשקה כזה ויסרב משום שאינו צמא לא יתפס הדבר כמי שאינו רוצה להתכבד, אלא שבאמת אינו צמא.

אך משקה חשוב שאין שותים אותו לצימאון, אלא אף כשאינו צמא שותה ממנו משום שמביאים אותו לכבוד בעלמא, ומי שיכבדו אותו בשתיית משקה כזה ויסרב יתפס הדבר כאינו רוצה להתכבד. הרי זה נחשב כחמר מדינה. [בדומה לין וי"ש שאינו נשתה לצימאון אלא לכבוד]. ואפשר, שהדוגמא לזה בזמנינו הוא, מיצי פירות 100% או בירה.

האם צריכים כל בני הבית לטעום מהיין של הקידוש?

חובת שתיית היין אינה אלא על המקדש עצמו [לכה"פ צריך שיטעם מהיין, וכמו שהובא לעיל הדינים בזה]. אולם

שאר בני הבית אינם צריכים לשתות מהיין של הקידוש. אך כותב השו"ע⁵ שמ"מ מצוה מן המובחר שיטעמו כולם מהיין. ומספיק לזה טעימה בעלמא⁶. אמנם, כ"ז בקידוש הלילה. אך בקידוש היום דעת הרב מבריסק זצ"ל שצריכים כולם לטעום מהיין של הקידוש. וטעמו, שכיון שכל עיקר קידוש היום הוא מפני כבוד הסעודה, דהיינו ששותה יין לפני הסעודה מפני חשיבותה, משום כך צריך כל אחד ואחד לכבד את הסעודה בשתיית היין⁷. אבל אמר הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך זצ"ל, שרוב הציבור נוהגים להקל בזה, ולא מצריכים שכל אחד ואחד ישתה מהיין של הקידוש [בקידוש היום]⁸. ובכל אופן אמר הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א, שאע"פ שאין חיוב שכל אחד ישתה מהיין, מ"מ מצוה יש בזה אם יש באפשרותם.

מה הדין אם נשפך היין מיד לאחר אמירת הקידוש?

מי שבירך ברכת בורא פרי הגפן ואף אמר את נוסח ברכת הקידוש, ולפני שהספיק לשתות מהיין נשפך היין. דינו כך, שאמנם ידי חובת אמירת נוסח הקידוש יצא, אך הוא צריך עדיין לקיים את הדין של שתיית יין בקידוש, ומשום כך עליו למלאות פעם נוספת את הכוס ביין ולשתות⁹. ולענין ברכת בורא פרי הגפן, תלוי בזה, שאם היה בדעתו בשעה שבירך בתחילה בורא פרי הגפן שרוצה לשתות עוד יין בסעודה, אינו צריך לברך עכשיו פעם נוספת. אך אם לא היה בדעתו לשתות עוד יין, צריך עכשיו לשוב ולברך ברכת בורא פרי הגפן פעם נוספת.

⁵ סימן רע"א סעיף י"ד.

⁶ מ"ב שם ס"ק ע"א.

⁷ שמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק נ' סעיף ט', והערה י"ז.

⁸ שם, והערה י"ח.

⁹ שו"ע סימן רע"א סעיף ט"ו.

¹ כ"ז עפ"י שמירת שבת כהלכתה שם סעיף ט"ו, ועיין שם עוד הידורים בזה.

² (כזית: 28 סמ"ק להגר"ח נאה, ו - 50 סמ"ק להחזו"א).

³ (כדי אכילת פרס: 4 דקות להגר"ח נאה, ו 2-4 דקות להחזו"א).

⁴ אגרות משה או"ח ח"ב סעיף ע"ה.

מה הדין אם המקדש הפסיק בדיבור בין אמירת הקידוש לשתיית היין?

מי שאמר את נוסח הקידוש ולפני ששתה מהיין הפסיק בדיבור. תלוי בזה, שאם דיבר דברים השייכים לקידוש או לסעודה [כגון, העבר את היין, הבא את המלח עבור החלות], יצא בדיעבד ואינו צריך לחזור ולקדש¹⁰. אבל אם דיבר בדברים שאינם שייכים לקידוש או לסעודה, צריך לחזור ולברך את ברכת בורא פרי הגפן¹¹. אך בנוסח הקידוש יצא יד"ח¹², וכמו שכתבנו לעיל לענין אם נשפך היין.

מה הדין אם אחד מבני הבית דיבר לפני שהמקדש שתה מהיין?

אם אחד מבני הבית דיבר אחר אמירת הקידוש לפני שהפסיק בעל הבית לשתות מן היין, יצא ידי חובתו בקידוש.

אך אם רוצה לטעום מהיין, תלוי במה שכתבנו בדין הקודם, שאם דיבר דברים השייכים לקידוש או לסעודה, אינו צריך לברך בורא פרי הגפן מפני שגם בברכה זו יצא מבעל הבית. אבל אם דיבר דברים שאינם שייכים לקידוש או לסעודה, צריך לברך בורא פרי הגפן לפני ששותה מהיין.

כמה צריך להיות גודל הכוס בשביל הקידוש?

הרמב"ם¹³ כותב שצריכה הכוס להחזיק רביעית הלוג או יותר. ונחלקו הפוסקים מהו שיעור זה בזמננו כדלהלן:

אונקיה (ארה"ב)	סמ"ק	
2.6	86	הגר"ח נאה
4.42	130	הגר"מ פינשטיין
5.07	150	חזון איש

כמה צריך לשתות מכוס הקידוש?

השיעור אותו צריך לשתות מתוך הרביעית שצריך שיהיה בכוס הוא "מלא לוגמיר", פירוש כל שנותן המשקה בפיו ומסלקו לצד אחד של פיו ונראה צד זה מלא. ושיעור שמלא לוגמיו של אדם רגיל הוא רוב רביעית¹⁴, אך אדם גדול צריך לשער כמלא לוגמיו שלו. ובכל אופן אין צריך לשתות יותר מרביעית¹⁵.

וצריך לדעת, שיש מחלוקת בין הפוסקים בכמה זמן מותר לשתות את הכמות הנדרשת [יש סוברים שצריך לשתותו בכדי שיעור הזמן של שתיית רביעית, ויש סוברים שאפשר לשתותו בשיעור זמן של כדי אכילת פרס¹⁶] ומשום כך יש ליזהר לשתות היין בלא להפסיק כמעט.

איזו סעודה יש לכבד יותר סעודת הלילה או סעודת היום?

הגמרא במסכת פסחים¹⁷ מביאה ברייתא, שכבוד סעודת היום עדיף מכבוד סעודת הלילה, וכתב בשו"ע¹⁸ שהכוונה לענין צרכי הסעודה, וכתב המ"ב¹⁹ כגון מי שיש לו מעט מיני מגדים טוב יותר שיניחם לצורך סעודת היום.

ולפי"ז בזמננו לכאורה לא עושים כדן, שעושים בסעודת הלילה יותר מיני תבשילים, וטוב ליחד מאכל אחד חשוב שאותו יאכלו רק בסעודת היום, בכך המאכל הוא יחשיב את סעודת היום יותר²⁰, [יתכן שאכילת כבד קצוץ, או חמין שנאכלים רק בסעודת היום, הם בכלל מאכל כזה שמחשיב את סעודת היום יותר].

¹⁴ שו"ע סימן רע"א סעיף י"ג.

¹⁵ מ"ב שם ס"ק ס"ח.

¹⁶ מ"ב שם, ושעה"צ ס"ק ס"ט.

¹⁷ דף ק"ה ע"א.

¹⁸ סימן רע"א סעיף ג'.

¹⁹ ס"ק ט'.

²⁰ שערי תשובה ס"ק א.

¹⁰ מ"ב שם ס"ק ע"ז.

¹¹ מ"ב שם ס"ק ע"ה.

¹² שו"ע שם.

¹³ הלכות שבת פרק כ"ט ה"ז.

מרכז למודי דעת

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בידיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והתר, שבת, עירובין, נדה, מקואות, חופה וקידושין, אבלות.
- למודי דיינות.
- הכנה מושלמת לבחינות הסמיכה.

להצטרפות ולקבלת מידע נוסף חייגו:

03-6166340

E-mail: limd@netvision.net.il

www.limd.co.il